

**"THERE WAS NOWHERE TO GO BUT EVERYWHERE" -
JACK KEROUAC, *ON THE ROAD* JA BEAT-SUKUPOLVI
SUOMEN LEHDISTÖSSÄ 1950-1960-LUVUILLA**

Juhani Hemminki
Kandidaatintutkielma
Historia
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Sisällys

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuskysymykset	2
1.2	Tutkimusmenetelmä	4
1.3	Tutkimuskirjallisuus	5
1.4	Lähdeaineisto	8
2	KATSAUS AMERIKKALAISEN KULTTUURIN, KIRJALLISUUDEN SEKÄ BEAT-KULTTUURIN ASEMAAN SUOMESSA 1950- JA 1960-LUVUILLA	10
3	BEAT-SUKUPOLVEN KAPINA, YHTEISKUNNALLINEN TOISEUS	14
4	BEAT-SUKUPOLVEN PÄÄMÄÄRÄTTÖMYYS, VASTUUTTOMUUS	18
5	JACK KEROUAC BEAT-SUKUPOLVEN EDUSTAJANA SEKÄ KIRJAILIJANA 20	
6	PÄÄTÄNTÖ	23
	LÄHTEET	24

1 JOHDANTO

Syyskuun viidentenä vuonna 1957 New York Timesissä julkaistiin kirja-arvostelu, jossa arvostelija Gilbert Millestein luonnehti kohteenaan olevan kirjan julkaisua historialliseksi tapahtumaksi. Arvostelussa olevan kirjan kirjoittaja nimettiin uudeksi Hemingwayksi, uuden sukupolven äänen sanansaattajaksi, ja itse käsillä oleva kirja kyseisen sukupolven tärkeimmäksi testamentiksi. Kirjan nimi oli *On the Road*, ja kirjoittaja 35-vuotias, Columbian yliopistossa opintonsa kesken jättänyt, liftaamalla ja vapaamatkustajana ympäri Amerikkaa kiertänyt Jack Kerouac. Kerouac oli julkaissut esikoisromaaninsa *The Town and The City* vuonna 1950, mutta vasta *On the Roadin* julkaisu syksyllä 1957, lähes kuusi vuotta kirjoittamisensa jälkeen, teki mainitun New York Timesin arvostelun siivittämänä Kerouacista sukupolvensa tunnetuimman amerikkalaiskirjailijan lähes yhdessä yössä.¹

Jack Kerouacia pidetään yhtenä merkittävimmistä, ellei merkittävimpanä beat-sukupolven edustajista. Hänen vuonna 1957 julkaistua teostaan *On the Roadia* pidetään yhtenä kyseisen liikkeen määrittävistä teoksista; siinä Kerouacin katsotaan manifestoineen beat-kulttuurin edustaman vision, perustan tälle ”uudelle sukupolvelle”.² Beat-sukupolvella tarkoitetaan Yhdysvalloissa 1950-luvulla kirjallisuuspiireissä alkunsa saanutta liikettä, joka pyrki löytämään kirjallisuuden kautta keinoja murtautua ulos 50-luvun Yhdysvaltain sodanjälkeisestä ilmapiiristä, jonka he kokivat murskaavan yksilöllisen vapauden ja ilmaisun.³ Kerouacin lisäksi ryhmän alkuperäisiin ydinhahmoihin kuuluivat mm. Allen Ginsberg, joka tuli tunnetuksi vuonna 1955 julkaistusta Howl-runostaan sekä roolistaan 1960-luvun vastakulttuuri-ikonina,⁴ sekä William Burroughs, josta tuli esikoisteoksensa *The Naked Lunch* (1959) myötä myös vaikutusvaltainen beat-sukupolven yhdistetty kirjailija.⁵

Itse sukupolven nimitys, termi *beat* oli lähtöisin alamaailmasta, tarkoittaen ”lyötyä”, ikään kuin yhteiskunnan kuluttamaa, mutta myös jazz-rytmiä; jazzmusiikki kuului

¹ Tytell, John 1977 s.52-66

² Swartz, Omar 1999 s.5, s.8., s.18

³ Theado, Matt 2000 s.23, Neyshaburi, Ehsan Emami s. 16

⁴ Theodore Roszak erittelee Ginsbergin merkitystä vastakulttuurille teoksensa *The Making of a Counter Culture* kappaleessa 4, s.124-154

⁵ Tytell, John 1977 s. 3-4, 11-12

beat-sukupolven vaikutteisiin ja oli merkittävä tekijä myös Kerouacin proosassa.⁶ Kerouac toi itse esiin etenkin myöhemmin elämänvaiheinaan beat-sanana etymologiaan myös merkityksen lyhenteenä sanasta *beatific*, autuas.⁷

Beat-sukupolvi jätti 1950-luvulta lähtien jälkensä etenkin yhdysvaltalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan, ja sen nähdään vaikuttaneen merkittävästi moniin myöhemmin kehittyneisiin vastakulttuureihin, sekä esimerkiksi hippiliikkeeseen.⁸

Vaikka Kerouac ja muut beat-kirjailijat on helppo nähdä ensisijaisesti yhdysvaltalaisena ilmiönä, mielenkiintoinen ja olennainen kysymys on myös se, millä tavalla beat-sukupolvi ja sen tuotanto on otettu vastaan Euroopan, ja vielä tarkemmin Suomen aikalaishistoriikkontekstissa. Millä tavoin beat-sukupolven kaukaiset, mutta varsin omaleimaiset ja radikaalit kulttuurinäkemykset ja -tuotokset vastaanotettiin yhteisöissä, joiden omat olot olivat, etenkin Suomen tapauksessa, historiallisilta lähtökohdilta varsin erilaiset?

1.1 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella sitä, millä tavoin Jack Kerouac, hänen teoksensa *On the Road*, ja sitä kautta beat-sukupolvi, on otettu vastaan Suomessa lehdistön toimesta. Tarkastelen tutkimuksessa suomalaisia sanomalehtiartikkeleita 1950- ja 60-luvuilta, tavoitteenani selvittää, millä tavoin Kerouac, hänen edustamansa sukupolvi, sekä kyseisen sukupolven kulttuuri näissä yhteyksissä esiintyy, minkä verran ilmiöön on kiinnitetty Suomessa huomiota, ja millä tavoin siihen on reagoitu.

Vuosilukujen rajaaminen 1950- ja 60-luvuille antaa mahdollisuuden sisällyttää rajaukseen koko *On the Roadin* "elinkaari" sen julkaisusta 1957 sen suomenkielisen käännöksen *Matkalla* ilmestymiseen 1964, sekä kyseisestä käännöksestä julkaistuihin

⁶ Swartz, Omar 1999 s.11

⁷ Swartz, Omar 1999 s.11-12

⁸ Swartz, Omar 1999 s. 24, Roszak, Theodore 1969 s. 76

arvosteluihin. Tällä tavoin aikaraja auttaa tarkastelun rajaamisen *On the Roadin* elinkaareen, jolloin tarkastelu korostaa myös kyseisen kirjan kulttuurihistoriallisesti merkittävää luonnetta: *On the Roadia* pidetään sekä Kerouacin että koko beat-sukupolven määrittävänä teoksena, jolloin aineiston rajaaminen sitä koskeviin mainintoihin on tarkoituksenmukaista keskitetyn kuvan luomiseksi.

Beat-sukupolveen liittyy vahvasti sen assosiaatio ja kontekstointi amerikkalaisena kulttuuriliikkeenä,⁹ joskin tuoreempi tutkimuskirjallisuus on pyrkinyt myös tuomaan siitä laajemmalle kulttuurikentälle sijoittuvaa kuvaa.¹⁰ Tutkimuksen tavoitteena onkin hahmottaa sitä, millä tavoin beat-ilmio on rantautunut median välittämänä Suomeen. Näitä tavoitteita silmällä pitäen tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

Millä tavoin Jack Kerouac ja *On the Road* vastaanotettiin ilmestymisensä jälkeen suomenkielisessä sanomalehdistössä 50- ja 60-luvuilla? Millaisen kuvan suomalaiset lehdistökirjoitukset luovat suhtautumisesta beat-sukupolven edustamiin arvoihin ja asenteisiin suomalaisessa kulttuurissa?

Oleellista on myös selvittää, minkälaisella aikavälillä Kerouacin tuotantoon ja toimintaan alettiin kiinnittää huomiota Suomessa; esimerkiksi, kuinka pian ilmestymisensä jälkeen Kerouacin tuotantoa arvosteltiin, kuinka pian siitä uutisoitiin Suomessa, ja kuinka pian teoksia käännettiin suomeksi. Sanomalehtileikkeiden avulla voidaan hahmottaa myös tällaisia ajallisia kysymyksiä varsin laajasti.

Jack Kerouacin luonne yhtenä beat-sukupolven kuuluisimmista, ellei kuuluisimpana, laajalle yleisölle tunnetuimpana edustajana, oikeuttaa sen, että sekä *On the Road* että Kerouacin julkisuus voidaan nähdä ikään kuin kiintopisteenä beat-kulttuurin vastaanottoa tarkasteltaessa. Täten olenkin halunnut rajata tutkimukseni tämän yhden kiintopisteen ympärille, tarkastellakseni beat-ilmiota sen kirkkaimman tähden kautta; ilmiota, jonka näennäisesti lyhyeen elinkaareen rinnastuu myös Jack Kerouacin valittavan lyhyt, mutta kirkas kukoistus kirjailijana.

⁹ Cook, Bruce 1971 s.21

¹⁰ Bennett, Robert 2005 s.183

1.2 Tutkimusmenetelmä

Saadakseni sanomalehtiartikkeleista irti tutkimuskysymyksiäni vastaavaa dataa, olen pyrkinyt tarkastelemaan artikkelien kielenkäytöllään luomia kuvia Jack Kerouacista ja beat-sukupolvesta, käyttäen hyväkseni Arja Jokisen, Kirsi Juhilan ja Eero Suonisen määritelmiä diskurssianalyysistä ja sen käytöstä. He määrittelevät kirjassaan *Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö* diskurssin ”Verrattaen eheiksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta”.¹¹

Jokinen, Juhila ja Suoninen painottavat, että diskurssianalyysissä tarkastellaan nimenomaan kielenkäyttöä; sitä, miten diskurssit aktualisoituvat kielenkäytössä.¹² Tällöin tarkastelun kohteena ei ole yksilö, vaan sosiaaliset käytännöt, eli kielenkäyttö ja laajemmat merkityssuhteet, joita yksilöt eri tilanteissa kielenkäytöllään tuottavat.¹³ Kiinnostuksen kohteena on se, miten ja millaiset minät rakennetaan tekstin kuvaamille kohteille.¹⁴

Tätä tutkimusmenetelmää käyttäen pitäisi olla siis mahdollista määrittää ja tarkastella sitä, millaisia kuvia ja merkityssuhteita valitsemieni sanomalehtien artikkelit rakentavat kuvauksissaan Jack Kerouacista ja beat-sukupolvesta. Ottaen huomioon sanomalehtien luonteen tiedonvälittäjänä kansallisesti hyvin laajalle lukijakunnalle, saadaan samalla valaisevaa tietoa siitä, minkälaisia kuvia Kerouacista ja beat-sukupolvesta on välittänyt laajalle suomalaisyleisölle.

Tässä tutkimuksessa tavoitteeni on siis löytää sanomalehtiartikkeleista erilaisia diskursseja eri merkityssuhteita; tarkastella sitä, millaisin eri merkityssuhtein sanomalehtien voidaan tulkita kuvaavan valitsemaani ilmiötä. Lähdeaineiston analyysiosio on jaoteltu siten, että jokaista tekstistä löytynyttä diskurssia tarkastellaan omassa luvussaan, ja täten aika- ja aiheajaukseni muodostama artikkeliaineisto käydään erikseen lävitse jokaisen diskurssin tulkitsemisen osalta.

¹¹ Jokinen, Juhila, Suoninen 2016 s.34

¹² Jokinen, Juhila, Suoninen 2016 s. 35

¹³ Jokinen, Juhila, Suoninen 2016 s. 43

¹⁴ Jokinen, Juhila, Suoninen 2016 s.44

1.3 Tutkimuskirjallisuus

Valitsemilleni tutkimuskysymyksille relevantti tutkimuskirjallisuus voidaan jaotella erilaisiin aihepiireihin: Jack Kerouacia koskevaan tutkimuskirjallisuuteen, yleisemmin beat-sukupolvea ja sen vaikutusta koskevaan tutkimuskirjallisuuteen, beat-sukupolvea sekä laajemmin amerikkalaisen kulttuurin vaikutusta Suomessa sodanjälkeisenä aikana tutkivaan kirjallisuuteen, sekä yksinomaan Suomen kulttuurikenttää sodanjälkeisenä aikana tarkastelemaan tutkimuskirjallisuuteen.

Jack Kerouacia ja yleisesti beat-sukupolvea koskevaa akateemista kirjallisuutta käsitellessä on tärkeää nostaa esiin, että Jack Kerouacin ja beat-sukupolven tuotanto otettiin aikanaan vastaan Yhdysvaltojen kriitikoiden ja akateemisen kirjallisuusmaailman toimesta hyvin kriittisesti.¹⁵ Tämä liittyy vahvasti siihen ympäristöön, joka amerikkalaisessa kirjallisuuskentässä vallitsi tuohon aikaan: 1900-luvun puolivälissä vaikuttaneen New Criticism-tyylisuunnan akateeminen kritiikki oli voimakasta ja asetti vahvoja kriteerejä sille, millainen kirjallisuus oli hyväksyttävää, ja runoudessa arvostettiin hyvin tarkkoja ja teknisiä muotoja, ei vapaata ilmaisua.¹⁶

Tätä kirjallista lähtökohtaa vasten beat-sukupolven anti-intellektuellinen tyyli kohtasi vahvaa vastustusta akateemisissa piireissä, joka loi sukupolven edustajista kuvan nousukkaina.¹⁷ Vaikka beat-sukupolvella oli merkittävä vaikutus aikansa kulttuurikentässä, ei sitä mielletty siis akateemisesti relevantiksi kohteeksi, ja sen sosiaalinen vaikutus jäi melko 60-luvun vastakulttuurien ja hippiliikkeen varjoon: Bruce Cook esittää, että monet ajattelivat beat-sukupolven kuolleen Jack Kerouacin mukana, ja sitä alettiin pitää menneenä ilmiönä.¹⁸

¹⁵ Tytell, John 1977 s.23. Schultz, Omar 1999 s.4, 31-32

¹⁶ Cook, Bruce 1971 s.48-49, 117-118, 123.

¹⁷ Tytell, John 1977 s. 29

¹⁸ Cook, Bruce 1971 s. 247

Jack Kerouacin ja *On the Roadin* merkitystä koskevista tutkimuksista erityisen kattavana voidaan mainita Omar Schultzin kirjoittama *The View from On the Road* (1999), joka tarkastelee perinpohjaisesti *On the Roadin* vaikutusta kulttuurisena reliikkinä, sekä Kerouacin käyttämien retoristen keinojen edustajana. Schultz argumentoi erilaisia kulttuurin- ja kirjallisuudentutkimuksellisia teorioita hyödyntäen, että Kerouacin ja *On the Roadin* merkitys on nimenomaan hänen toiminnassaan tietyn sosiaalisen tilan nimeäjänä, symboliikan ja tietoisuuden luoja, sekä kulttuurisen liminaliteetti-tilan luoja.

Varhaisimpiin beat-sukupolven toimintaa ja vaikutusta kartoittaviin teoksiin kuuluvat sekä Bruce Cookin kirjoittama *The Beat Generation* (1971), että John Tytellin kirjoittama *The Naked Angels: The lives and literature of the Beat Generation* (1976). Näissä kirjoissa myös Kerouac sekä *On the Road* ovat vahvasti edustettuna. Bruce Cookin kirjassa merkittävää on sen tarjoama aikalaishkonteksti: se sisältää melko journalistiseen tyyliin laadittua informaatiota beat-sukupolven vaiheista sekä haastatteluja monilta sen merkkihenkilöiltä, esimerkiksi Jack Kerouacilta ennen hänen kuolemaansa kirjan julkaisua seuraavana vuonna.

Näistä kahdesta akateemisempana voidaan taas nähdä Tytellin *Naked Angels*. Tytell käyttää lähteenään laajaa valikoimaa Kerouacin, Ginsbergin sekä Burroughsin kirjeenvaihdosta sekä haastatteluja. Tytellin teos jaottuu vahvasti kolmen beat-sukupolven maineikkaimman kirjailijan, Kerouacin, Allen Ginsbergin sekä William Burroughsin vaiheita tarkasteleviin lukuihin.

Beat-sukupolven toimintaan liittyen merkittävä aspekti on sen vaikutus hippiliikkeeseen ja 60-luvun vastakulttuuriin. Theodore Roszakin teos *The Making of a Counter Culture* (1969) on merkittävä teos vastakulttuurin määrittäjänä; vastakulttuuri-termi esiintyi ensimmäisen kerran tässä kirjassa Roszakin lanseeraamana. Kirjassa Roszak keskittyy kuvaamaan aikalaisyhteiskuntaansa teknokratiana, jonka vastustajina toimivat nuoret. Roszak argumentoi nuorten keskuudessa olevan 1960-luvulla syntyneessä uudelleenlaisen merkittävän kulttuurin, vastakulttuurin, jota on tärkeää ymmärtää

ja tukea oikeille raiteille.¹⁹ Teoksessa beat-liike kuvataan eräänä tämän kulttuurin innoittajista, tosin ikään kuin apoliittisena vastapuolena uusvasemmistolaiselle radikaalipolitiikalle.²⁰

Beat-sukupolven merkitystä populaarikulttuuriin käsittelee Lawrence Coupen kirja *Beat Sound, Beat Vision: the Beat Spirit and popular song* (2013). Beat-sukupolven toiminnan muita aspekteja käsittelevää tutkimusta edustavat mm. *Projective Verse: The Spiritual Legacy of the Beat Generation* (Paul E. Nelson, 2018) sekä *Rebellious Individuality in the Beats' Literature and Life* (Neyshaburi, Ehsan Emami, 2019).

Amerikkalaisten kulttuurivaikutteiden ilmenemistä Suomessa käsittelevä tutkimuskirjallisuus sisältää Keijo Virtasen ja Esko Heikkosen kirjoittaman tutkimusraportin *Amerikkalaisen kulttuurin leviäminen Suomeen* (1985), joka käsittelee amerikkalaisia kulttuurivaikutteita Suomessa vuosina 1776-1989, Marja Alaketola-Tuomisen teoksen *Jokapojan Amerikanperintö – yhdysvaltalaisia kulttuurivaikutteita Suomessa toisen maailmansodan jälkeen* (1989), sekä Olli Jalosen *Kansa kulttuurien virroissa* (1985).

Vaikka beat-kulttuurin ilmenemistä Suomessa ei ole tarkasteltu aikaisemmin kattavasti sanomalehtien näkökulmasta, Harri Veivo on kirjoittanut julkaisussa *Beat Literature in a Divided Europe* ilmestyneen artikkelin *In Kainuu as in Colorado – Receptions and Appropriations of Beat Literature in Finland in the 1960s* (2019), joka on aiheeltaan hyvin relevantti tutkimukselleni, sillä se sisältää kattavasti tietoa siitä, millä tavoin beat-kulttuuri on ilmennyt Suomessa.

Suomalaisten sanomalehtien historiasta kertova Päiviö Tommilan ja Raimo Salokankaan *Sanomia kaikille: Suomen lehdistön historia* (1998) on tarjonnut tutkimukseni kohteena oleville sanomalehdille tärkeää taustoitusta; siinä käydään läpi Suomen yleistä sanomalehtien kehitystä monilla eri osa-alueilla.

¹⁹ Roszak, Theodore 1969 s.1-41

²⁰ Roszak, Theodore 1969 s.56

1.4 Lähdeaineisto

Tutkimuksen tarkastelun kohteena olevat sanomalehdet ovat valittu niistä löytyneiden mainintojen lukumäärien perusteella. Selkeän kuvan saamiseksi olen rajannut tarkasteluni kohteeksi sellaisia julkaisuja, jotka julkaisivat Jack Kerouacista sekä *On the Roadista* näiden relevantin elinkaaren ajan useampiakin artikkeleja kuin vain yksittäisen, satunnaisen maininnan. Näin voidaan paremmin hahmottaa ilmiön kehitystä, sekä mahdollisesti vertailla eri lehtien näkökulmien ja niiden uutisointitapojen kehitystä ajan mukana.

Tarkasteluun valitsemani sanomalehdet ovat Helsingin Sanomat, Uusi Suomi, Hufvudstadsbladet ja Nya Pressen. Kaikki valitsemani sanomalehdet löytyivät digitoituna Kansalliskirjaston nettiarkistosta, kattaen koko tutkimukselleni relevantin aikaikkunan vuodesta 1955 vuoteen 1965. Tällä rajauksella analysoitavia artikkeleita kertyi 34: 18 suomenkielistä sekä 16 ruotsinkielistä.

Pyrin rajaamaan tarkastelun kohteena olevat artikkelit sillä perusteella, että niissä mainittiin Kerouac ja/tai *On the Road*: tällä tavoin saavutetaan siis näkökulma, joka keskittyy Kerouacin vastaanottoon *On the Roadin* kontekstissa. Koin tarkoituksenmukaiseksi jättää tutkimuksestani pois kirjakustantajien julkaisemat mainostekstit, koska voidaan ajatella, että niissä käytetty kieli ei niinkään heijasta suomalaisen yhteisön vastaanottoasenteita, vaan se heijastaa lähinnä tavoitteita saada myydyksi kustantajan kirjoja.

Lähdekriittisinä huomioina lehdistä voidaan nostaa esiin niiden poliittinen tausta. *Sanomia kaikille*-kirja valaisee useimpien isoimpien suomalaisten sanomalehtien poliittista taustaa: Helsingin Sanomat oli alun perin Kansallisen Edistyspuolueen äänenkannattaja, eli porvarillinen mutta liberaali lehti. Helsingin Sanomilla oli kuitenkin puolueeseen jokseenkin etäinen suhde, ja se halusi esimerkiksi säilyttää päätösvallan lehden sisällöstä täysin puolueella eikä puolueen asettamilla asessoreilla.²¹ Uusi

²¹ Tommila & Salokangas 1998 s. 165-166

Suomi on alusta alkaen ollut Kokoomuksen kannattaja, eli konservatiivisemmin porvarillinen lehti, sekä enemmän kytköksissä kyseisen puolueen toimijoihin. Ruotsinkielisen väestön suosimana Hufvudstadsbladet oli alun perinkin luonteeltaan enemmänkin kaupallinen, liberaali-porvarillinen yleislehti kuin poliittinen orgaani, ja saavuttikin tukevan aseman ja levikin valtakunnallisesti.²² Aiemmin lakkautetun kaimansa mukaan nimettyä Nya Presseniä kirja luonnehtii lähtökohdiltaan poliittisemmäksi. Se pyrki perustamisestaan vuonna 1906 lähtien ruotsinkielisen väestön aseman turvaamisen lisäksi edistämään demokratisoitumista ja sosiaalisia uudistuksia.

Kuitenkin tässä yhteydessä täytyy ottaa huomioon, että suomalaisessa sanomalehtien kentässä alkoi jo vuodesta 1918 lähtien tietty kehityskulku kohti suurten lehtien poliittisuuden vähenemistä.²³ Helsingin Sanomat oli irtaantunut edistyspuolueen toiminnasta jo 1930-luvun ajan, ja Uusi Suomi katsoi velvollisuudekseen olla piittaamatta puoluejohdosta, jos nämä ajattelivat "väärin". *Sanomia Kaikille* kuvaa etenkin liberaalipuolueiden lehtien olleen jo 1930-luvulta lähtien äänenkannattajia "omilla ehdoillaan"; tarkoittaen että ne kokivat oikeudekseen ohittaa puoluejohdon, jos nämä olivat eri mieltä asioista.²⁴

Käsittelyosuuden luvuissa 3-5 analysoin valitsemieni sanomalehtien artikkeleita, sekä pyrin paljastamaan niistä tutkimuskysymyksieni mukaisia diskursseja. Olen jaotellut diskurssit kahteen suurempaan kokonaisuuteen: *Beat-sukupolven sosiaalinen kuva*, sekä *Kuva Jack Kerouacista kirjailijana sekä beat-sukupolven edustajana*. Selkeyden vuoksi *Beat-sukupolven sosiaalinen kuva* on jaettu kahtia: suurempi osa näistä koskee beat-sukupolven kapinadiskurssia sekä yhteiskunnallisen toiseuden diskurssia, ja pienempi beat-sukupolven päämäärättömyys- sekä vastuuttomuusdiskurssia. Kappaleissa samoja artikkeleita käsitellään siis eri diskurssien paljastamisen näkökulmista, jotta voidaan parhaiten valottaa niistä löytyneitä erilaisia diskursseja sekä merkityssuhteita omina kokonaisuuksinaan.

²² Tommila & Salokangas 1998 s.108,

²³ Tommila & Salokangas 1998 s.150

²⁴ Tommila & Salokangas 1998 s. 248-249

2 KATSAUS AMERIKKALAISEN KULTTUURIN, KIRJALLISUUDEN SEKÄ BEAT-KULTTUURIN ASEMAAN SUOMESSA 1950- JA 1960-LUVUILLA

Jotta beat-kulttuurin asemaa Suomessa voidaan ymmärtää laajemmassa kontekstissa, on oleellista ymmärtää myös sitä, millainen asema amerikkalaisella kulttuurilla oli Suomessa 1900-luvun puolivälissä. Pyrin seuraavaksi luomaan kokonaiskuvan aiheesta valikoimani tutkimuskirjallisuuden perusteella, ja tarkastelemaan nimenomaan sitä, millainen jalansija amerikkalaisella kirjallisuudella on ollut Suomessa 1900-luvun jälkipuoliskolla.

Toisen maailmansodan jälkeen Suomen oma kirjallisuuskustannus oli poikkeusoloissa paperisäännöstelyn vuoksi, mutta silti kirjatuotannossa vaikutti nousukausi vuoteen 1946 saakka, jonka jälkeen menekki laski 1946-1948. Vuoden 1945 kirjatuotannon taso ylitettiin vasta vuonna 1957. Myös käänöskirjallisuudessa vaikutti nousukausi suurin piirtein samoihin aikoihin, ja tähän syynä oli myös Suomen omaksumat toisen maailmansodan voittajamaiden angloamerikkalaiset ihanteet.²⁵

Amerikkalainen kirjallisuus tuli laajasti suomalaisten tietoisuuteen toisen maailmansodan myötä.²⁶ Sen osuus kasvoi maailmansodan aikana, jolloin Suomessa julkaistiin uusienkin amerikkalaiskirjailijoiden, kuten Hemingwayn tuotantoa.²⁷ Toisen maailmansodan jälkeen amerikkalaisen käänöskirjallisuuden määrä laski Otavan ja WSOY:n kustannuksissa, koska ne pitäytyivät ”varmalla pohjalla”, eli tunnettujen bestseller-kirjojen uusintapainoksissa. Gummerrus ja Tammi puolestaan laajensivat sodan jälkeen amerikkalaisen kirjallisuuden osuuttaan, ja julkaisivat selvästi tuoreempaa kirjallisuutta kuin suuremmat Otava ja WSOY.²⁸

Englanninkielinen käänöskirjallisuus oli sodan ajan poikkeusoloja lukuunottamatta vuosina 1938-1978 suurin käänöskirjallisuuden ryhmä.²⁹ Toisen maailmansodan

²⁵ Virtanen & Heikkonen 1985 s.152-153

²⁶ Virtanen & Heikkonen 1985 s.154

²⁷ Virtanen & Heikkonen 1985 s.153

²⁸ Virtanen & Heikkonen 1985 s.154

²⁹ Jalonen, Olli 1985 s.64

jälkeen käänöskirjallisuudessa alkoi noususuhdanne, ja yhdysvaltalainen käänöskirjallisuus alkoi kasvattaa osuuttaan tästä ryhmästä.³⁰ Sota-ajan säännöstelyn jälkeen Suomessa vaikutti kehityskulku vapaa-ajanviettotapojen monipuolistumiseen, nuorisokulttuurin eriytymiseen sekä amerikkalaisten vaikutteiden vahvaan asemaan juuri nuorisokulttuurin kautta.³¹

Aikavälillä 1958-1963 yhdysvaltalaisen ja englantilaisen käänöskirjallisuuden määrä nousi 60 prosenttiin, yhdysvaltalaisten kirjojen määrän kaksinkertaistuttua viimeisen viiden vuoden aikana.³² Käänöskirjojen vuosituotannon suuren määrän johdosta suomennettiin teoksia myös jatkuvasti laajemmalla skaalalla, verrattuna aikaisempaan keskittymiseen viihdekirjallisuuteen.³³

Vuosina 1963-68 yhdysvaltalaisten kirjojen osuus käänöskirjoista jatkoi nousuaan kymmenellä prosentilla, mutta kustantaminen oli yhä keskittyneempää tiettyihin kirjailijoihin.³⁴ Tämä toimii myös selittäväenä tekijänä sille, kuinka Kerouacin *On the Road* käännettiin suomeksi vasta 1964.

Alaketola-Tuomisen mukaan Suomessa olikin vielä pitkään vaikea saada julkaistuksi "toisenlaista lajityyppiä ja arvosuuntaamaa" edustavaa amerikkalaiskirjallisuutta verrattuna viihdekirjallisuuteen. Tästä esimerkkeinä toimivat Henry Millerin *Kravun Kääntöpiiri*-romaanin käänöksen julkaisseen Gummerruksen tuomitseminen 100 000 markan sakkoihin kesällä 1962, sekä Allen Ginsbergin vaikutusvaltaisen, beat-sukupolvea edustavan *Huuto*-runon radioesitystä seurannut poliittinen kohu vuonna 1969, huomionarvoisesti 13 vuotta runon julkaisemisen jälkeen, mikä kertoo myös suomalaisten myöhäisestä suhtautumisesta beat-ilmioon.³⁵

Marja Alaketola-Tuominen kirjoittaa beat-sukupolven sekä Kerouacin näkymisestä Suomen kirjallisuuskentässä: Parnasso-lehdessä julkaistiin jo vuonna 1959 Anselm Hollon esittelemänä analyysiä beat-sukupolven arvoista sekä otteita *On the Roadista*, mutta itse *On the Road* suomennettiin vasta 1964, viisi vuotta julkaisunsa jälkeen.

³⁰ Virtanen & Heikkonen 1985 s.153-154

³¹ Jalonen, Olli 1985 s.170

³² Jalonen, Olli 1985 s.174

³³ Jalonen, Olli 1985 s.175

³⁴ Jalonen, Olli 1985 s.189

³⁵ Alaketola-Tuominen 1989 s.48

Alaketola-Tuomisen mukaan ”vaikka nuori ja kapinoiva älymystö ymmärsikin Kerouacin kulttikirjan kulttuurihistoriallisen merkityksen, ei suomalaisia beat-kirjailijoita silti noussut hetkessä pintaan kuin sieniä sateella.”³⁶ Hän analysoi suomalaisten halunneen tuohon aikaan Amerikkansa amerikkalaisena, eikä esimerkiksi beatin edustamina vaihtoehtokuvina. Alaketola-Tuomisen mukaan siis beat huomioitiin kyllä, mutta sitä ajateltiin enemmänkin sivujuonteena amerikkalaisuudessa, joka Suomeen välittyi.³⁷ Harri Veivo argumentoi, että Suomessa beat-tuotanto kytkeytyi laajempaan modernismin perinteeseen, eikä sitä nähty niinkään uniikkina kokonaisuutena. Hän korostaa beatilla olleen Suomessakin selkeästi oppositiomainen rooli, sekä performatiivinen sen suhteen, että se toi esille uusia mahdollisuuksia kirjallisuuden suhteen.³⁸ Sekä Ala-Ketola-Tuominen että Veivo tuovat esiin suomalaisen, Yhdysvalloissa asuneen runoilijan Anselm Hollon toiminnan yhteytenä beat-sukupolven toimintaan ja tuotantoon Suomessa.³⁹

Amerikkalaisen kulttuurin vaikutusta toisen maailmansodan jälkeen voidaan pitää Virtasen ja Heikkisen mukaan itsestään selvänä. Amerikkalaistumisesta oli tullut iskusana. Amerikkalaisen kulttuurin Suomeen saapumista on heidän mukaansa edistänyt organisoitu kulttuurivaihto 1940-luvun lopulta lähtien.⁴⁰ Myös Marja Ala-Ketolan mukaan toisen maailmansodan jälkeisen laman jälkeen Suomessa ei alkanut ainoastaan nopea talouskasvu vaan myös määrätietoinen kansainvälinen integraatio, jonka vaikutukset ulottuivat talouden lisäksi kulttuuriin.⁴¹ Hänen mukaansa amerikkalaisen kulttuurin mukanaan tuomat mielikuvat vapaudesta, vauraudesta, sankaruudesta, kauneudesta ja elämän helppoudesta olivat tervetulleita ihanteita, joiden ”avulla hävityn sodan traumatisoima kansakunta jaksoi juosta mahdottoman perässä”.⁴²

³⁶ Alaketola-Tuominen 1989 s.49–50

³⁷ Alaketola-Tuominen 1989 s.53

³⁸ Veivo, Harri 2019 s.52

³⁹ Alaketola-Tuominen 1989 s.49-50, Veivo, Harri s.43-53

⁴⁰ Virtanen & Heikkonen 1985 s.159

⁴¹ Alaketola-Tuominen 1989 s.28

⁴² Alaketola-Tuominen 1989 s.29

Sekä Alaketola-Tuominen että Jalonen korostavat amerikkalaisten elokuvien massiivista roolia amerikkalaisihanteiden välittäjänä Suomeen.⁴³ Alaketola-Tuominen nostaa esiin myös mielenkiintoisen näkökulman kulttuurivaikutteiden mukanaan tuomasta mahdollisesta uhasta: ”Jos tämä amerikkalaisten mallien tulva merkitsi vakavaa uhkaa Keski-Euroopan vanhojen kulttuurikansojen psyykkiselle ja kulttuuriselle differentiaatiolle, on helppo kuvitella mitä se merkitsi esimerkiksi 1960-luvulla autioituneen Pohjois-Suomen maaseutuväestölle, jonka oman kulttuurisen ja kansallisen identiteetin kohdalla oli pelkkä iso kysymysmerkki”.⁴⁴

⁴³ Alaketola-Tuominen 1989 s.40-41, Jalonen, Olli 1985 s.53

⁴⁴ Alaketola-Tuominen 1989 s.44

3 BEAT-SUKUPOLVEN KAPINA, YHTEISKUNNALLINEN TOISEUS

Beat-sukupolvea määrittävä vahva piirre on sen luonne yhteiskuntaa vastaan suuntautuvana, joistain näkökulmista jopa kapinaluonteisena liikkeenä. Beatit käyttivät erilaisia päihteitä ja esimerkiksi Kerouacin kirjoissa esiintyy piittaamattomuutta laista, autovarkauksia ja pikkurikollisuutta, luoden heistä jokseenkin normaaliin yhteiskuntaan sopeutumattoman kuvan. Tämä piirre tuli esiin myös varsin monissa sanomalehtiartikkeleissa. Tarkastelen seuraavaksi sitä, kuinka näihin piirteisiin liittyvää diskursia tuotetaan ja pidetään yllä teksteissä.

Tarkastelemastani lähdeaineistosta tähän diskurssiteemaan relevantteja artikkeleita löytyi 15 kappaletta. Beatien toiminnan kuvaaminen jonkinlaisena aktiivisena kapinana oli näissä melko yleistä: yhdeksästä artikkelista voidaan löytää hyvin suoria beat-sukupolven kapinallisen ominaisuuden ilmaisuja sekä voimakkaita verbejä, kuten *normien rikki repiminen*⁴⁵, *protesteeraaminen*⁴⁶, *kamppailu*⁴⁷, *selän kääntäminen* yhteiskunnalle⁴⁸ tai *sivilisaation käroentäminen*⁴⁹. Tällaiset kielikuvat loivat varsin selkeän kuilun beat-sukupolven ja muun yhteiskunnan välille, sekä tukivat käsitystä beateista väkivallan harjoittajina yhteiskuntaa kohtaan. Tätä perusteltiin usein joko beatien tyytymättömyydellä, uskon menetyksellä yhteiskuntaa kohtaan tai esitettiin seurauksena beatien omista elämäntavoista.⁵⁰

Seuraava beat-sukupolvea esittelevän artikkelin lainaus Helsingin Sanomista 5.10.-58 havainnollistaa tähän diskurssiin kuuluvia vahvimpia sanankäänteitä: "...Siksi tämä nuoriso on kapinallista, suhtautuvat desperaatteina maailmaan, jota se ei voi hyväksyä, ymmärtää, se protesteeraa tai pakenee sodanjälkeisestä todellisuudesta. Beat-sukupolven reaktio on ollut pako kaikesta siitä, mitä porvarillinen amerikkalainen

⁴⁵ Hufvudstadsbladet 15.1.-61

⁴⁶ Helsingin Sanomat 5.10.-58

⁴⁷ Helsingin Sanomat 1.2.-59

⁴⁸ Helsingin Sanomat 5.10.-58

⁴⁹ Helsingin Sanomat 22.10.-63

⁵⁰ Helsingin Sanomat 22.10.-63, 11.4.-62, Hufvudstadsbladet 7.3.-59

yhteiskunta merkitsee ja varjelee.”⁵¹ Artikkelin maalasi varsin selkeän kuvan beatien perustavanlaatuisesta eroavuudesta normaaliin yhteiskuntaan nähden.

Kapina-käsite liitettiin beatin yhteyteen hyvin useasti⁵², joka kertoo itsessään tietystä termin tunnuksenomaisuudesta beat-sukupolvelle: kapina saatettiin jopa nimetä beat-sukupolven ”silmiinpistävimmäksi piirteeksi”.⁵³ Vaikka kapina-käsitettä voitiin käyttää eri tavoilla⁵⁴, voidaan kuitenkin ajatella, että jo käsitteen liittäminen beatin kanssa samaan yhteyteen luo sukupolvea tietyntaustaista yhteiskuntaa vastaan asettautunutta kuvaa.

Helsingin Sanomien artikkelissa 5.10.-59 ilmeni myös muita esimerkkejä kapina- ja yhteiskunnallisen toiseuden diskurssin piirteistä, kuten beatien kuvaaminen ”maanvaivana” porvarillisia perheitä kohtaan.⁵⁵ Tämä oli huomionarvoinen sekä vallitseva piirre monissa artikkeleissa: kapinan kuvaaminen asettamalla beateja kielellisesti vastakkain muun yhteiskunnan kanssa. Keinoja tähän olivat esimerkiksi suorat kuvaukset, kuten ”kapinahenki normaalia, kangistunutta ja sovinnasta yhteiskuntajärjestyksestä vastaan”,⁵⁶ ”koherenttien arvonormien irti repimisestä”⁵⁷ ”tavanomaisten ihmisten maailmasta luopumisesta” puhuminen.⁵⁸ Etenkin normien irti repimisen kuvaus luo samanaikaisesti sekä vahvan kontrastin yhteiskuntaa vastaan, että suorastaan väkivaltaisen siitä irrottautumisen kuvan. Beateja ja heidän toimintaansa saatettiin myös verrata porvarillisiin, kunnan kansalaisiin, kuvaten heitä joko maanvaivana tai epäluulon ja hämmennyksen kohteena ”normaaleille” yhteiskunnan jäsenille.⁵⁹

Kapinan vakavuutta voitiin korostaa myös rinnastamalla se johonkin muuhun yhteiskunnalliseen ilmiöön. Sitä verrattiin esimerkiksi toisaalta 1920-luvun ”kadonneeseen sukupolveen”, jossa yhteydessä todettiin beatien kapinan olevan heitä vakavampaa⁶⁰,

⁵¹ Helsingin Sanomat 5.10.-58

⁵² Helsingin Sanomat 5.10.-58, 30.10.-58, 16.1.-61, 8.8.-65. Hufvudstadsbladet 7.3.-59, 15.1.-61. Nya Pressen 28.8.-59, 11.9.-59. Uusi Suomi 13.9.-62, 24.12.-64.

⁵³ Helsingin Sanomat 30.10.-58

⁵⁴ Kapina-käsitteen erilaisista käyttötavoista lisää edempänä

⁵⁵ Helsingin Sanomat 5.10.-58

⁵⁶ Helsingin Sanomat 30.10.-58

⁵⁷ Hufvudstadsbladet 15.1.-61

⁵⁸ Nya Pressen 28.8.-59

⁵⁹ Helsingin Sanomat 5.10.-58, 11.4.-62, Nya Pressen 28.8.-59

⁶⁰ Hufvudstadsbladet 15.1.-61

tai yleisesti 60-luvun Euroopan oloihin, jossa tapauksessa korostettiin beatien elämäntapojen olevan itse asiassa mainettaan kevyempiä eurooppalaisesta näkökulmasta.⁶¹ Uuden Suomen arvostelussa Henry Salingerin kirjasta *Franny ja Zooey* beateja verrataan Salingerin kesympään, uskonnollisempaan linjaan: tätä kautta beatien kapina saadaan näyttämään suorastaan aggressiiviselta.⁶² Voidaan siis sanoa, että rinnastusta käytettiin monissa hyvin erilaisissakin konteksteissa. Keinona rinnastus oli ikään kuin ilmiötä selvittävä tekijä, mutta näissä tapauksissa erilaiset rinnastukset tuottavat myös hyvin erilaisia mielikuvia beatista, joko vakavoittaen sitä, tai pyrkien purkamaan, vähättelemään sen radikaalia mainetta.

Beatien kapinallisuuden kuvaamiseen käytettiin myös heidän rinnastamistaan James Deanin ja Marlon Brandon hahmoihin, tunnettuihin nuorisokapinallis-idoleihin.⁶³ James Dean-rinnastusta käytettiin myös toisessa artikkelissa, jossa tunnetun kapinallisen idolin piirteitä nähtiin Kerouacin *On the Roadin* Dean Moriartyhahmossa.⁶⁴ Tämä kertoo siitä, että sekä beat-sukupolven, että Kerouacin työssä esiintyvä kapina haluttiin myös yhdistää johonkin suurelle yleisölle tuttuun, jopa kaupalliseen kapinaan.

Joissakin artikkeleissa kapina saattoi näyttäytyä ikään kuin ryhmän arvoihin liittyvänä sivuhuomiona, eikä mitenkään aktiivisena ryhmän tavoitteena, tai sen merkitystä vähäteltiin.⁶⁵ Tällöin kapinallisuudesta välittyy myös vähemmän aktiivinen kuva. Näissä artikkeleissa saatettiin ensin käyttää kapina-termiä, mutta sen jälkeen korostaa, että beat-sukupolven tavoitteena ei ole kaataa vakiintuneita arvoja tai korvata niitä uusilla: korostettiin sitä, että beatit ovat kapinallisia vailla päämäärää tai tavoitteita.⁶⁶ Tämä on ikään kuin lievempi näkökulma beatien kapinallisuuteen kuin aikaisemmin esitelty, ja luo aktiivisempaa roolia korostaviin artikkeleihin vahvan kontrastin: esimerkiksi siinä missä joissakin artikkeleissa saatettiin kutsua

⁶¹ Nya Pressen 11.4.-61

⁶² Uusi Suomi 13.9.-62

⁶³ Helsingin Sanomat 5.10.-58

⁶⁴ Nya Pressen 11.9.-59

⁶⁵ Helsingin Sanomat 8.8.-65, Hufvudstadsbladet 7.3.-59, Nya Pressen 28.8.-59, 11.4.-61

⁶⁶ Hufvudstadsbladet 7.3.-59, Nya Pressen 28.8.-59

Kerouacia "villitsijäksi"⁶⁷, joissakin taas kuvattiin, että beat-sukupolvi ei tähtää mihinkään, ja on päättänyt vain yksinkertaisesti luopua vastuusta yhteiskunnasta, jonka vaihtoehdot ovat tuhoutua joko yhdenmukaistamisen tai atomipommin räjähdysten muodossa.⁶⁸ On selvää, että jälkimmäinen vaihtoehto luo beat-sukupolvesta enemmän olosuhteiden pakosta irtisanoutuneen, mutta ei mitenkään aktiivisesti kapinaan yllyttävän kuvan. Artikkelien, joissa beatien "paheksuttavien" elämäntapojen yhteydessä kuvattiin niiden olevan esimerkiksi beatien tapa tavoitella jotain tiettyä päämäärää, johdonmukaisuutta, voidaan ajatella tuovan esiin jollain tapaa niitä ymmärtävää, oikeuttavaa näkökulmaa.⁶⁹ Tällöin beat-kulttuuri on voitu nähdä tietynlaisena kritiikinä kaupallistuvaa, materialistisoituvaa yhteiskuntaa kohtaan.

Beat-sukupolven kapinan ja yhteiskunnallisen toiseuden diskurssi oli artikkeleissa vahvasti näkyvillä: siihen liittyviä piirteitä olivat artikkeleissa yleisiä, mutta kuten huomataan, diskurssi sai myös monia erilaisia muotoja. Osa artikkeleista näki beatit aktiivisesti yhteiskuntaa uhkaavina, tai sitä muuttamaan pyrkivinä voimina, osa taas luonnollisista syistä sen taakseen jättäneinä: onkin tärkeää huomata, että osassa aikalaisartikkeleista pyrittiin myös ymmärtämään beatien piirteitä, niiden sijoittumista yhteiskunnan luonteeseen.

⁶⁷ Helsingin Sanomat 30.10.-59

⁶⁸ Nya Pressen 28.8.-59

⁶⁹ Helsingin Sanomat 5.10.-58,

4 BEAT-SUKUPOLVEN PÄÄMÄÄRÄTTÖMYYS, VASTUUTTOMUUS

Beat-sukupolven arvoihin kuului tietty hetkessä elämisen tärkeys, suunnitelmattomuus, irtautuminen säännöllisistä elämänrutiineista sekä yhteiskuntajärjestyksestäkin. Tämä saatettiin artikkeleissa nähdä paitsi yleisesti päämäärättömyytenä, myös negatiivisesti vastuuttomuutena, ja tämän voidaan tulkita muodostavan oman pienemmän, mutta eroteltavissa olevan diskurssinsa. Beat-sukupolven päämäärättömyyttä ja vastuuttomuutta kuvaavaa kielenkäyttöä oli paikannettavissa 6 artikkelissa. Näiden analyysistä voidaan huomata kuitenkin, että päämäärättömyyden ja vastuuttomuuden aspekti tuotiin esille eri tavoin.

Artikkeleissa esiintyi paikoin hyvin vahvojakin adjektiiveja kuvaamaan päämäärättömyyttä ja vastuuttomuutta, kuten *juurettomuus*, *edesvastuuttomuus*, *hysterisyys*, sekä kuvaavia termejä kuten *ajelehtiminen*, *päättömänä juoksentelu*, *päähänpistojen mukaan eläminen* tai *kokemusten jahtaaminen*.⁷⁰ Tällaisten termien lisäksi saatettiin korostaa beat-kulttuurin seuraajien alttiutta vaikutuksille, ja sitä kautta välittää beat-sukupolvesta vastuuttomampi kuva; he olivat saaneet nuoret seuraamaan harrastamiaan epäsovinnaisia toimintatapoja. Tästä värikkäin esimerkki on Helsingin Sanomien artikkelissa, jossa kirjeenvaihtaja Yhdysvalloista kuvaa beat-kulttuurista innostuneen nuorisojoukon toimintaa etelävaltiolaisessa baarissa. Artikkelin kielenkäytössä on läsnä jopa hie-man ivallinen sävy: ”*Me olemme beat generation!*” huudahtelivat Tonyin baarin asiakkaat hysterisesti erään etelävaltion yliopistokaupungissa ja koettivat kuumeisesti muuntautua Kerouacin boheemityylisiksi opetuslapsiksi.”⁷¹ Artikkelin maalaama kielenkäytöllään beat-nuorista kuvan pinnallisena, suuntaa vailla baarissa notkuvana nuorisoukkona, vahvistaen siten myös kuvaa beat-sukupolven liitettävästä vastuuttomuudesta.

Beat-sukupolven toiminnan yhteydessä oli kuvauksia beatien elämänhalun korostamisesta, esimerkiksi käyttäen termejä kuten hurmos ja kiihkeys; halu tuntea

⁷⁰ Helsingin Sanomat 5.10.-58, 30.10.-58, Nya Pressen 28.8.-59

⁷¹ Helsingin Sanomat 30.10.-58

voimakkaasti.⁷² Tämä saatettiin myös tuoda esille tavoilla, joista välittyy kyseisen toiminnan vastuuttomaksi ja järjettömäksiin tuomitseminen, kuten vertaamalla Beateja päättöminä juokseviin jäniksiin. Yleistä oli myös korostaa beatien pakonomaista tarvetta liikkua, kulkea johonkin, kokea asioita, kuitenkin vailla päämäärää tai tavoitetta.⁷³

Tämän diskurssin mielenkiintoisimpina esiintymistapoina voidaan mainita Helsingin Sanomissa ilmenneen beat-sukupolven vertaamisen Jussi Talven kirjan *Yksi Miljoonista* päähenkilöön sodanjälkeisen särön eheyttäjinä: tässä yhteydessä artikkeli toteaa Talven hahmon olevan näistä vastuuntuntoisempi ja määrätietoisempi toiminnassaan.⁷⁴ Nähtävillä on siis suomalaisen aikalaissuhtautumisen lisäksi suomalaisten asenteiden heijastuminen kotimaisen kulttuurituotannon kautta.

Osa artikkeleista tiedosti kuitenkin päämäärättömyyden ja vastuuttomuuden olevan jo jonkinlainen tavoite sinänsä, "oikotie kaiken selitykseen", "tapa luoda onnellisempaa yhteiskuntaa"; merkityksen löytämisen tapa.⁷⁵ Myös beatien vakavasti otettavuutta saatettiin korostaa, huolimatta siitä että vastuuton elämäntapa tiedostettiin.⁷⁶ Tällöin voidaan katsoa päämäärättömyyttä käytettävän vähemmän negatiivisena piirteenä, ja enemmän uudenlaisena elämäntapana. Päämäärättömyys ja vastuuttomuus tuotiin näissä yhteyksissä siis esille enemmän beat-sukupolven tietoisena toimintana, ja siten, hieman paradoksisestikin, päämääränä. Tämä kertoo siitä, että lehdistö osasi löytää myös erilaisia näkökulmia näihin perinteisesti paheksuttavina pidettäviin arvoihin, ja sillä tavoin löytää ymmärrystä beat-sukupolven piirteitä ja niistä löytyviä mahdollisuuksia kohtaan.

⁷² Helsingin Sanomat 30.10.-58,

⁷³ Helsingin Sanomat 30.10.-58, 11.4.-62, Nya Pressen 28.8.-59

⁷⁴ Helsingin Sanomat 5.10.-58

⁷⁵ Helsingin Sanomat 5.10.-58, Hufvudstadsbladet 7.3.-59

⁷⁶ Nya Pressen 28.8.-59

5 JACK KEROUAC BEAT-SUKUPOLVEN EDUSTAJANA SEKÄ KIRJAILIJANA

Seuraavaksi analyysissä keskitytään lehtien suhtautumiseen itse Jack Kerouaciin beat-sukupolven edustajana, että kirjailijana: tarkastellaan sitä, minkälaisia merkityssuhteita hänelle luodaan toisaalta yhden sukupolven, kulttuurin edustajana, toisaalta taas taiteilijana, kirjallisuuskulttuurin edustajana. Artikkeleja, joista voidaan havaita Kerouaciin itseensä liittyviä tekijöitä, kuten kuvaa beat-sukupolven edustajana sekä kuvaa kirjailijana löytyi lähdeaineistosta 16 kappaletta.

Kerouacin merkitys huomattiin jo melko varhaisessa vaiheessa: hänet esimerkiksi mainittiin Helsingin Sanomissa vuonna 1958, vuosi *On the Roadin* ilmestymisen Yhdysvalloissa jälkeen ”erityisen huomionarvoisena” uutena tekijänä,⁷⁷ ja esiteltiin myös pidemmissä artikkeleissa esimerkiksi ”beat-sukupolven edustavimpana hahmona”.⁷⁸

Artikkeleista on löydettävissä paljon Kerouacin merkitystä beat-sukupolvelle korostavia mainintoja. Tätä näkökulmaa summaa parhaiten Helsingin Sanomien beat-kulttuurista kertova artikkeli, jossa *On the Roadia* kuvataan ”beat-sukupolven pyhäksi kirjaksi”, jonka kautta Kerouac suo beat-bohemialle ”lähes kosmisen merkityksen”, välillä Kerouacin roolia beatin esikuvana korostetaan kuvaamalla *On the Roadia* ilmeiseksi, symptomaattiseksi aikansa dokumentiksi⁷⁹ sekä ”vaikutuksille alttiille nuorisolle opaskirjoiksi”.⁸⁰ Kerouacin ja *On the Roadin* merkitys beat-sukupolvelle kuvattiin monin paikoin perustavanlaatuisiksi. Käytössä saattoi olla yksinkertaisia kielikuvia, kuten Kerouacin kutsuminen ”mieheksi, joka istutti siemenen”⁸¹, tai usein jopa uskonnollisia termejä, kuten *On the Roadin* nimitys beat-sukupolven raamatuksi tai

⁷⁷ Helsingin Sanomat 28.2.-58

⁷⁸ Helsingin Sanomat 5.10.-58

⁷⁹ Helsingin Sanomat 5.10.-58

⁸⁰ Helsingin Sanomat 5.10.-58, 30.10 -58

⁸¹ Hufvudstadsbladet 19.3.-60

uskonpuhdistukseksi, tai Kerouacin nimittäminen kirjallisuuden ”uudeksi Buddhaksi”.⁸² Näiden kielikuvien käytön voidaan nähdä korostavan Kerouacin roolia jonakin aitona sekä alkuperäisenä, ainutlaatuisena taiteilijana.

Puhuttaessa Kerouacin yhteydestä beat-sukupolveen, mielenkiintoinen kääntöpuoli asiassa on, että joissakin tapauksissa Kerouacin tiivis yhteys beat-arvoihin itseasiassa laskee hänen kirjallisen tuotantonsa arvoa.⁸³ Kerouacin mainetta beat-sukupolven edustajana kuvattiin siis sekä positiivisessa että negatiivisessa valossa.

Huomionarvoisena piirteenä artikkeleissa on Kerouacin taiteellisen arvon, sekä hänen taitonsa tietynlaisen elävän elämän, vitaliteetin välittäjänä, korostaminen.⁸⁴ Tämä näkökulma on kiinteästi yhteydessä hänen kirjallisten ansioidensa hahmottamisena sekä arvostamisena. Kerouacin teoksissa ilmenevä elämänhalun kuvaaminen, ja kirjojen tyylin energisyys nostettiin usein esille vallitsevana ominaisuutena, ja Kerouacin kirjoitustyylistä käytettiin monissa artikkeleissa sen liikkeen voimakkuutta korostavia adjektiiveja, kuten *hengästynyt, huohottava, riuhtova, vyöryvä* tai *maaninen*.⁸⁵ Luonnollisesti jotkin artikkelit, joskin pienempi osa niistä, näki tämän yltiöpäisyyden tekstin heikkoutena.⁸⁶

Artikkeleissa esiintyy myös paikoin Kerouacin rinnastamista muihin kirjailijoihin. Näissä yhteyksissä häntä verrataan johonkin arvostelussa olevaan kirjan kirjoittajaan ja kyseisten kirjojen tyyliin.⁸⁷ Kerouaciin suhtaudutaan tietynlaisena esikuvana, joihin arvostelujen kohdetta verrataan, tietyn tyylin mestarina.

Artikkeleissa tiedostettiin Kerouacin työn tietynlainen aitous tai alkuperäisyys, esimerkiksi tuomalla esiin jopa uskonnollisia vertauksia *On the Roadista* beat-sukupolven raamattuna tai uskonpuhdistuksena, ja Kerouacista kirjallisuuden ”uutena Buddhana”.⁸⁸

⁸² Helsingin Sanomat 5.10.-58, 11.4.-62, 8.8.-65 Hufvudstadsbladet 7.3.-59

⁸³ Helsingin Sanomat 8.8.-65, Nya Pressen 12.7.-60

⁸⁴ Helsingin Sanomat 30.10.-58, 12.9.-59, 11.4.-62 Hufvudstadsbladet 7.3.-59

⁸⁵ Helsingin Sanomat 30.10.-58, 11.4.-62, 8.8.-65

⁸⁶ Helsingin Sanomat 8.8.-65

⁸⁷ Helsingin Sanomat 1.2.-59, 8.8.-65 Hufvudstadsbladet 15.10.-60

⁸⁸ Helsingin Sanomat 5.10.-58, 11.4.-62, 8.8.-65 Hufvudstadsbladet 7.3.-59, 19.3.-60

Kontrastina artikkeleissa on nähtävissä myös erilaisia suhtautumisia Kerouaciin: joissakin yhteyksissä hänet nähtiin eräänlaisena muotikirjailijana, ja hänen ilmiömäistä mainettaan pidettiin merkityksellisempänä, painavampana tekijänä kuin itse hänen työtään.⁸⁹ Kerouacin herättämästä huomiosta saatettiin olla montaa mieltä, mutta mielenkiintoista on nimenomaan se, kuinka näissä tapauksissa hänen työnsä nähtiin olevan kyseisen huomion rinnalla toissijaista, eikä siitä esimerkiksi puhuttu juurikaan, verrattuna niihin artikkeleihin joissa Kerouacin työtä ja profeettamaista luonnetta suitsutettiin vahvoinkin sanankääntein.

Myös *On the Roadista* esiintyi eriäviä näkemyksiä, selkeimpänä esimerkkinä Nya Pressenin arvostelussa Kerouacin myöhemmästä kirjasta *Visions of Gerard*, jossa arvostelija mainitsee, ettei *On the Road* ollut hänen mielestään vakuuttavaa kirjallisuutta, vaan liian monotoninen ja hengästyttävä teos, korostaen tällä tavoin mielipidettään *Visions of Gerardista* parempana Kerouacin tuotoksena.⁹⁰

Artikkeleista huomataan siis, että Jack Kerouacin lahjakkuus tiedostettiin jo hyvin varhaisessa vaiheessa ja häntä pidettiin merkittävänä kirjailijana, tyyliltään alkuperäisenä sekä lahjakkaana taiteilijana. Kerouacin merkittävä maine myös huomattiin artikkeleissa, ja joissakin tapauksissa se saattoi ylittää hänen kirjallisen työnsä arvon, kuten kävi myös Yhdysvalloissa. Merkittävä havainto onkin, niin beat-sukupolven kuin Kerouacinkin vastaanoton havainnoimisen kannalta, että suomalaisten sanomalehtiartikkelien näkökannat tiedostivat molemmissa asioissa monia eri puolia, eivätkä olleet sidoksissa mihinkään tiettyyn, vallitsevaan ajatukseen. Siinä missä joissain tapauksissa beatit ja Jack Kerouac olivat yhteiskuntajärjestyksen rikkojia, joissakin heitä ymmärrettiin ja arvostettiin uutena sukupolvena, joka vastasi yhteiskunnalliseen kehitykseen.

⁸⁹ Uusi Suomi 4.10.-59, Nya Pressen 12.7.-60, Hufvudstadsbladet 15.1.-61, Helsingin Sanomat 16.1.-61

⁹⁰ Nya Pressen 28.12.-63

6 PÄÄTÄNTÖ

Kuten taide ja kulttuuri itsekin, ovat Jack Kerouac sekä beat-sukupolvi tutkittavina ilmiöinä moni-ilmeisiä, näkökulmasta riippuen muotoaan muuttavia, kerran kamoksuttuja, arvostettuja, vaikutukseltaan uusien tekijöiden syrjäyttämiä ja unohdettuja, mutta silti nousevia uudelleen.

Beat-sukupolvi jäi monien mielestä historiaan Kerouacin kuoltua, tai viimeistään hippibuumin noustua 1960-luvulla kulttuurikentän ja median hermoille. Silti niin Kerouac kuin beat-sukupolvikin ovat jättäneet kulttuuri- sekä yhteiskuntakenttään ainutlaatuisen jälkensä: sellaisen, joka kertoo yhden ajan pakottavasta tarpeesta liikkua, elää ja ilmaista vailla rajoja, kuvata erilaisen elämän kauneutta. Beatit halusivat palauttaa kirjallisuuden takaisin maan päälle, sekä löytää pyhyiden jokaisesta hetkestä tämän elämän aikana, yhteiskunnan materialistisen ja kaavamaisen elämän ulkopuolelta. Myöhempi Kerouacia sekä beatia kohtaan kohdistunut akateeminen tutkimus on painottanut heidän merkitystään niin populaarikulttuuriin sekä kirjallisuuteen kuin muutoksiin yhteiskunnallisessa ajattelutavassakin.⁹¹

Tämä tutkimus Jack Kerouacin sekä beat-sukupolven esiintymisestä suomalaisissa sanomalehdissä on avannut yhtä pientä heijastusta suuresta kuvasta, pyrkinyt esittämään alueellisen otannan siitä vaikutuksesta, joka Kerouacilla sekä beat-sukupolvella maailmaan oli, tarkasteltuna median kielenkäytöllään luoman todellisuuden kautta. Näkökulmat, joita suomalaisista sanomalehdistä tuli ilmi, eivät olleet varsinaisesti yllättäviä tai erityisen omintakeisia, jos niitä vertaa esimerkiksi yhdysvaltalaiseen aika-
laisten suhtautumiseen beat-kulttuuriin, mutta tutkimus tarjoaa joka tapauksessa selkeämmän kuvan niille, jotka haluavat hahmottaa eri elementtien jakautumisen sanomalehtien luomissa diskursseissa, merkityssuhteissa, ja sillä tavoin kiinnittyy omalla panoksellaan osaksi Kerouacia ja beat-kulttuuria koskevaa elinvoimaista tutkimusjatkumoa.

⁹¹ Swartz, 1999 Coupe, 2013 Roszak, 1969

LÄHTEET

- Alaketola-Tuominen, Maria *Jokapojan amerikanperintö: yhdysvaltalaisia kulttuurivaikuteita Suomessa toisen maailmansodan jälkeen* Gaudeamus, 1989
- Bennett, Robert: Review: Deconstructing and Reconstructing the Beats: New Directions in Beat Studies. *College Literature*, Vol. 32, No. 2 (spring), 177-184, 2005
- Cook, Bruce: *The Beat Generation*, Quill, 1971
- Coupe, Laurence: *Beat Sound, Beat Vision: the Beat Spirit and popular song*, Manchester University Press, 2013
- Jalonen, Olli: *Kansa Kulttuurien Virroissa*, Otava, 1985
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero: *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö* Vastapaino 2016
- Nelson, Paul E.: *Projective Verse: The Spiritual Legacy of the Beat Generation*, Seattle Poetics Lab, 2018
- Neyshaburi, Ehsan Emami *Rebellious Individuality in the Beats' Literature and Life*, julkaisussa *Journal of Humanistic and social studies*, vol.10, 21-36, Arad, 2019
- Rohnson, Jonna C. You're Putting Me On – Jack Kerouac and the Postmodern Emergence, julkaisussa *College Literature*, vol. 27 No.1, 22-38 2000
- Roszak, Theodore *The Making of a counter culture* Doubleday & Company, 1969
- Swartz, Omar: *The View From On the Road – the rhetorical vision of Jack Kerouac*, Southern Illinois University Press, 1999
- Theado, Matt: *Understanding Jack Kerouac* University of North Carolina Press 2000
- Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo: *Sanomia kaikille: Suomen lehdistön historia* (Edita 1998)
- Tytell, John: *Naked Angels – The Lives & Literature of the Beat Generation*, McGraw-Hill, 1977
- Veivo, Harri: *In Kainuu as in Colorado – Receptions and Appropriations of Beat Literature in Finland in the 1960s* (Ilmestynyt teoksessa *Beat Literature in a divided Europe*, Brill, 2019)
- Virtanen, Keijo & Heikkonen, Esko *Amerikkalaisen kulttuurin leviäminen Suomeen: tutkimusprojekti Suomen akatemian tukemasta projektista* Turun yliopiston historian laitos 1985
- Vogel, Andrew *The Dream and the Dystopia: Bathetic Humor, the Beats, and Walt Whitman's Idealism*, julkaisussa *Amerikastudien/American Studies* vol. 58, no.3 389-407, 2013

